

Наталія СОБОЛЬ · Технологія педагогічної майстерні
у контексті формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики

YAROSLAV SLUTSKIY
Slovyansk

THE GENESIS OF VOLUNTEERING IN THE PEACE CORPS STRUCTURE

In the article the problem of criteria periodisation and volunteerism in the Peace Corps structure is investigated. The stages of volunteering development is defined and found that the development of the organization of volunteering orientation contributed to the social changes in the United States society. The importance of periodical and informational issues in the process of volunteering development in the organizational system is underlined. The attention is focused on the experience of knowledge and skills using of former volunteers in the educational and social projects of society.

Key words: volunteering, criteria, stages, formation and development, periodicals, training.

ЯРОСЛАВ СЛУЦКИЙ
г. Славянск

ГЕНЕЗА ВОЛОНТЕРСТВА В СТРУКТУРЕ КОРПУСА МИРА

В статье исследована проблема критериев и периодизация волонтерского движения в структуре Корпуса мира. Определены этапы развития волонтерского явления и выяснено, что развитие организации волонтерского направления способствовало социальным изменениям внутри общества Соединенных Штатов Америки. Подчеркнуто значение периодических и информационных изданий в процессе развития волонтерства в системе организации. Акцентировано внимание на опыте использования знаний, умений и навыков бывших волонтеров в учебных и социальных проектах общества.

Ключевые слова: волонтерство, критерии, этапы, становление и развитие, периодические издания, обучение.

Стаття надійшла до редколегії 03.05.2016

УДК 378:78

НАТАЛІЯ СОБОЛЬ
м. Київ
n.sobol@kubg.edu.ua

ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Стаття присвячена розкриттю особливостей методичного забезпечення процесу формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики. Описано сутність освітньої технології педагогічної майстерні, проаналізовано специфіку її впровадження у сфері музично-педагогічної освіти. Окреслено спільні та відмінні риси тренінгу як популярної форми проведення навчально-виховної роботи у вищій школі та педагогічною майстернею, виділено характерні риси останньої у ракурсі розкриття творчого потенціалу студентів. Визначено напрямки та змістові особливості проведення занять у формі педагогічних майстерень з метою формування художньо-творчої толерантності майбутніх вчителів музики.

Ключові слова: педагогічна майстерня, освітні технології, художньо-творча толерантність, майбутній вчитель музики.

Сучасна мистецька педагогіка розвивається під впливом суспільних процесів, яким характерні полікультурність та інтернаціоналізація, відкритість особистості до нового досвіду та розширення кругозору, толерант-

ність та направленість на пошук нових шляхів вирішення стандартних ситуацій (креативність). Саме у результаті цих процесів виникає думка про необхідність виділення особливої особистісної характеристики

сучасного вчителя музики – художньо-творчої толерантності. Ця якість охоплює усі окреслені якості педагога-фасилітатора ХХІ століття, адже, на нашу думку, розкриває неупереджене ставлення людини стосовно культурно-мистецьких процесів та явищ минулих років і сьогодення, що проявляється у її творчому самовираженні, повазі до творчості інших, розважливому та неконфліктному діалозі з оточуючим світом, художніми образами та їх авторами.

Зважаючи на складність та поліаспектність художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики, ми вважаємо, що його формування потребує створення спеціальних умов та цілеспрямованої навчально-виховної роботи з використанням нових актуальних методів та прийомів толерантного навчання. Зокрема, після опрацювання низки теоретичних та практичних досліджень, до таких умов ми відносимо технологію проведення педагогічних майстерень.

Модернізацією навчального простору та удосконаленням дидактичної, методичної складової вищої мистецької педагогічної освіти займається велика кількість вітчизняних дослідників, зокрема А. Козир, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Реброва та ін. Питання формування та розвитку різних видів толерантності особистості учнів (студентів) у навчально-виховному процесі цікавило О. Бурлак, Е. Койкова, Л. Майковська, Л. Орбан-Лембрик, О. Орловська, В. Самохвалова та ін.

Отже, метою даної статті є обґрунтування доцільності використання навчальної технології педагогічних майстерень у контексті розробки методики формування художньо-творчої толерантності майбутніх учителів музики у процесі їх фахової підготовки.

Педагогічні майстерні як різновид організації навчально-виховної роботи з дітьми та дорослими було започатковано французькими психологами та педагогами у 90-х роках ХХ століття, які прагнули удосконалити навчальний процес у школі та пристосувати його до вимог сучасного суспільства. Інтенсивний технічно-науковий розвиток, виникнення нового покоління активної молоді, стирання кордонів та мультикультурність сучасного світу надихнули дослідників до пошуку

нових цікавих освітніх технологій, які б убрали в себе минулий досвід, а також популяризували та сприяли розвитку нових ідей у педагогічній галузі.

Науковець Г. Степанова трактує педагогічну майстерню як «сукупність просторів – ігрового, учбового, культурного, художньо-творчого, де дитина отримує досвід життя, самостійно вибудовує власні знання, формує моральні цінності, культуру» [3, 3]. Серед особливостей, які характеризують цю нову педагогічну технологію, дослідниця називає свободу самовираження, стимулювання внутрішньої незалежності особистості, можливість по-різному реагувати на те що відбувається всередині людини та поза нею [3, 4]. Крім того, у контексті нашого дослідження слід звернути увагу на те, що Г. Степанова називає основною цінністю даної технології «наявність різних точок зору, проблемності роздумів, створенні власного продукту творчості; в незавершеності майстерні, коли висновком проведеної роботи стає виникнення нових питань, над якими людина обмірковує, знаходиться у пошуці відповідей, відкриттів, істини, формує власну культуру мислення, дій» [3, 4].

Оскільки педагогічна технологія майстерень по своїй суті має творчий характер та обов'язково включає в себе низку креативних завдань, то і в основу її покладені принципи творчої діяльності, а саме діалог у співтворчості; свобода дій та вибору; рівність усіх учасників майстерні; добре облаштований робочий простір; відсутність оцінювання діяльності; визнання права на помилку [3, 6–7].

О. Орлова вивчає вплив майстерні як педагогічної технології на розвиток толерантності учнів [2]. Вчена також виділяє низку особливостей педагогічної майстерні, а саме діалогічність навчання; направленість на співпрацю та співтворчість; співпереживання учасниками майстерні окресленої проблематики; постійна рефлексія учасників майстерні під час її проведення; розвиток комунікативних умінь учасників майстерні через їх активну взаємодію; варіативність видів діяльності у майстерні та створення умов для самореалізації [2, 15].

Дослідниця називає чотири найпопулярніші різновиди педагогічних майстерень, які

визначаються залежно від педагогічних цілей: 1) майстерні створення знань, які направлені на формування знань в учнів шляхом їх самостійної інформаційно-пошукової роботи; 2) майстерні письма для формування та розвитку мовно-мисленневих навичок особистості; 3) майстерні «пластики», які створюють умови для активного творчого навчання учнів; 4) майстерні ціннісно-сислової орієнтації, направлені на пошук власних цінностей, розвиток морально-духовної сфери особистості учасників майстерні [2, 15].

Н. Мозгальова серед різних методів інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики називає творчі аналітико-виконавські майстерні [1, 316–318]. Науковець, посилаючись на авторів цього методу Анрі та Одетт Бассісанів, підкреслює, що творчі майстерні мають значний вплив на розвиток творчої особистості студентів. Н. Мозгальова звертає увагу на те, що майстерня спрямована на впровадження у невеликих групах (3–5 студентів), які самі визначають проблемні ситуації та у ході дискусій за рівноправною участю всіх присутніх знаходять на них відповіді. Викладач, який виступає в ролі організатора та керівника майстерні, коригує відповіді інших учасників полілогу, а також допомагає їм «самостійно отримати нове знання через образне уявлення, чуттєве переживання та візуалізацію заданої ситуації у власній творчості (художній, музичній, поетичній тощо)» [1, 317].

Після вивчення досліджень із проблем визначення сутності педагогічної майстерні та її основних характеристик, варто звернути увагу на особливості її застосування у контексті методики формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики. На нашу думку, оптимальність цього виду організації навчання полягає у низці переваг, серед яких: 1) технологія проведення майстерень у педагогічній практиці є новою (адже вона бере початок з кінця ХХ століття) та перспективною, оскільки у вищій школі вона використовується досить рідко; актуальність педагогічної майстерні полягає у яскраво вираженому творчому підтексті; 2) форма організації навчання «майстерня» передбачає розвиток креативної сторони

особистості викладача та студентів, що сприятиме успішному формуванню у майбутніх учителів музики художньо-творчої толерантності; 3) майстерня як форма організації навчання дозволяє викладачеві комбінувати різні методи в процесі роботи, використовувати різні моделі спілкування зі студентами та створювати позитивну атмосферу співпраці.

Так само як і тренінгова форма роботи, майстерня має свої особливості, що є важливими для сфери мистецької освіти. Так, майстерня має схожу побудову до тренінгу (логічне структурування від привітання (вступу) до рефлексії; постановка завдання, його виконання та демонстрація здобутків); як і тренінг, майстерня не має системи оцінювання, адже будується на засадах добровільної варіативної форми участі; як і тренінг, майстерня проводиться в умовах невеликих навчальних груп (оптимальна кількість осіб – до 10); на обох видах організації навчання відбувається формування певних знань, умінь та навичок особистості; як тренінги, так і педагогічні майстерні використовуються з метою переосмислення, самовдосконалення особистості через індивідуальну та групову роботу.

У свою чергу, форма педагогічної майстерні порівняно із тренінгом є більш практичною, вона направлена на вироблення конкретного творчого продукту в кінці заняття; майстерні сприяють зростанню практичного досвіду особистості, уміння сприймати критику та брати участь в обговоренні окресленої проблематики.

За словами О. Орлової, впровадження технології педагогічної майстерні «...забезпечувало кожному учаснику «сходження до власних смислів» та особистому досвіду, знаходження «шляху до себе та від себе». Самостійна інтерпретація, внутрішній діалог з авторами, героями, з самим собою розвивали уміння самостійно аналізувати тексти різних стилів, розуміти іншого – співрозмовника, автора тексту. Діалоги під час роботи в групі та у міжгруповій взаємодії сприяли розвитку в учня нової якості особистості – уміння слухати та чути іншу людину, а головне, неупереджено оцінювати погляди та висловлювання іншого... Ситуації, які вимагали співста-

вляти свою точку зору з позиціями інших учасників, створювали ціннісну установку на врахування точки зору «іншого» як необхідна умова будь-якого спілкування в умовах діалогу» [2, 22].

Отже, дослідники виокремлюють важливий вплив педагогічних майстерень на формування толерантних якостей особистості не лише до суб'єктів освітньої технології, але й її об'єктів, творчих здобутків інших. Враховуючи практичний досвід дослідників реалізації технології педагогічної майстерні в освітній процес, можна стверджувати, що доцільною колективно-груповою формою організації навчання з метою формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики є *педагогічна художньо-творча майстерня*.

Як і будь-яка форма навчально-виховної роботи, педагогічна майстерня має чіткі правила впровадження в освітній процес. Так, Г. Степанова описує алгоритм процесу організації та проведення педагогічної майстерні, який складається з чотирьох основних компонентів:

1) індуктор – створення емоційної та творчої атмосфери, введення учасників майстерні у роботу групи через особистісне ставлення до окресленої тематики конкретного заняття; індуктором може стати будь-яка наочність – предмет, слово, малюнок, образ тощо;

2) безпосередня робота з матеріалом:

- самоконструкція – індивідуальна робота над виконанням поставленого завдання, формулюванням гіпотези, можливих шляхів вирішення проблеми;
- соціоконструкція – постановка описаних елементів у малих групах, або всією групою учасників майстерні;
- соціалізація – обговорення проведеної індивідуальної, групової роботи між усіма учасниками майстерні;
- афішування – презентація робіт кожним учасником в аудиторії та ознайомлення з ними;
- розрив – внутрішній емоційний конфлікт, який стимулює пошук нових питань з окресленої проблематики, нових знань;

3) творча робота – діяльність, в результаті якої учнем реалізується проект як результат творчого завдання;

4) рефлексія – самоаналіз проведеної роботи під час роботи в майстерні, підведення підсумків [3, 5].

Вивчивши теоретичний та практичний досвід реалізації технології педагогічної майстерні, нами було визначено характерні особливості її впровадження у контексті методики формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики.

Художньо-творча толерантність є відображенням позиції особистості стосовно художніх явищ, сформованих на основі власних обґрунтованих критичних суджень. Іншими словами, художньо-творча толерантність є особистим надбанням кожної людини і залежить від її досвіду та естетичних смаків. Важливим елементом процесу формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики є не лише надання знання та розкриття самоосвітнього потенціалу кожного студента, але й навчання їх користуватися цими знаннями та вказати на принципи критичної діяльності, форми та технологію побудови критичних суджень у галузі мистецтва.

Уміння критично, послідовно, логічно оцінювати художні явища є важливою професійною якістю майбутнього вчителя музики. Варто зазначити, що вивчення основ художньої критичної діяльності у нашому дослідженні розглядається не з позиції мистецтвознавчого аналізу (на основі ґрунтовних знань з мистецтвознавства, теорії музики, гармонії, поліфонії, аналізу форм і т. д.), а як засіб та результат герменевтичного аналізу художнього твору.

Базуючись на доступних знаннях та власному досвіду, такий підхід навчає розуміти, оцінювати та інтерпретувати зміст художніх явищ у власних цілях. Зважаючи на усе вищесказане, ми пропонуємо включити у тематику проведення педагогічних майстерень вивчення різних видів сутнісного аналізу художніх явищ з практичною складовою їх реалізації на прикладі сучасного мистецтва. Так, на нашу думку, для формування художньо-творчої толерантності буде доцільним виконання майбутніми вчителями музики творчих завдань:

- синестетичного аналізу (розуміння сучасної музики через проведення аналогій з різними видами сучасного мистецтва),

- феноменологічного аналізу (розуміння сучасної музики через призму вивчення культурних феноменів, її неупереджене художнє осмислення),
- семіотичного аналізу (розуміння сучасної музики через розбір її художніх знаків та художньої мови),
- герменевтичного аналізу (розуміння сучасної музики через тлумачення художньої ідеї творів та інтерпретаційну діяльність студентів),
- художню критику (розуміння сучасної музики через висловлення та обґрунтування власної критичної точки зору щодо художнього явища, пошук позитивних та негативних сторін з позиції особистого досвіду).

Отже, узагальнюючи проведене дослідження із визначення актуальності використання педагогічних майстерень з метою формування художньо-творчої толерантності майбутнього вчителя музики, ми можемо стверджувати, що дійсно дана технологія є важливою для подальших наукових розро-

бок. Особливістю цієї технології є її спрямованість як на індивідуальну креативну роботу учасників майстерні, так і на їх продуктивну співпрацю. У перспективі планується удосконалення методики формування художньо-творчої толерантності майбутніх вчителів музики, розробка планів-конспектів запропонованих занять у контексті проведених педагогічних майстерень, опис та оприлюднення отриманих результатів, на основі проведеної практичної експериментальної роботи.

Список використаних джерел

1. Мозгальова Н. Теорія та методика інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики [Текст] : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Н. Мозгальова ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2012. — 43 с.
2. Степанова Г. Педагогические мастерские как условие развития творческой личности / Г. Степанова. — М. : Чистые пруды, 2007. — 32 с.
3. Орлова О. Развитие толерантности учащихся в условиях педагогических мастерских [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. Орлова; Спб. акад. постдипл. пед. образ. — Спб, 2006. — 28 с.

NATALIA SOBOL
Kyiv

PEDAGOGICAL STUDIOS IN THE CONTEXT OF FORMATION OF FUTURE MUSIC TEACHER'S ARTISTIC TOLERANCE

The article deals with the methodological support of process of future music teachers' artistic tolerance formation. It describes the essence of educational techniques of the pedagogical studios and analyzes the specific aspects of its implementation in the field of teachers education with speciality in music art. The author highlights the similarities and differences between «training» as a popular form of educational work in higher education and «pedagogical studio» which is fruitful in development of students' creative potential. Also in the paper is defined the content and features of practical realization of the pedagogical studios demanding to the formation of artistic tolerance of future music teachers.

Key words: pedagogical studio, educational techniques, artistic tolerance, future music teacher.

НАТАЛЬЯ СОБОЛЬ
г. Киев

ТЕХНОЛОГИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МАСТЕРСКОЙ В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОЙ ТОЛЕРАНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

Статья посвящена раскрытию особенностей методического обеспечения процесса формирования художественно-творческой толерантности будущего учителя музыки. Описаны сущность образовательной технологии педагогической мастерской, проанализирована специфика ее внедрения в сфере музыкально-педагогического образования. Определены сходства и различия между тренингом как популярной формой проведения учебно-воспитательной работы в высшей школе и педагогической мастерской, выделены характерные черты последней в ракурсе раскрытия творческого потенциала студентов. Определены направления и содержательные особенности проведения занятий в форме педагогических мастерских с целью формирования художественно-творческой толерантности будущих учителей музыки.

Ключевые слова: педагогическая мастерская, образовательные технологии, художественно-творческая толерантность, будущий учитель музыки.

Стаття надійшла до редколегії 24.05.2016